

PEDAGOGIK LOYIHALASHTIRISH: MOHIYATI VA MAZMUNI

To'rayev Adham Akram o'g'li

Annotatsiya: *Pedagogik loyihalash — zamonaviy ta'lim tizimida turli innovatsion jarayonlarning samarali tashkil etilishi, ta'lim sifatining yuksalishi hamda o'quvchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan ilg'or yondashuvlardan biridir. Bu hodisa nafaqat ta'lim jarayonining texnologiyalashuvi, balki didaktik muhitda integrallashuv, o'qituvchining ilgari surilayotgan yangiliklarni o'quvchilarga samarali yetkazish uchun harakat qilishi, o'qituvchining ijodiy faoliyati shakllanishi ham ma'nosini anglatadi. Shu tarzda, pedagogik loyihalashtirish o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik, o'zaro hamjihatlik, kelajakda yuqori malakali, zamonaviy bilim, ko'nikma va kompetensiyalarga ega shaxsni tarbiyalash uchun qulay muhit yaratish imkoniyatini ta'minlaydi.*

Kalit so'zlar: *pedagogik loyihalash, ta'lim texnologiyalari, innovatsion yondashuv, o'quvchi faoliyati, metodik asoslar, zamonaviy ta'lim, loyiha asosida ta'lim, o'qituvchi kompetensiyasi, samarali ta'lim, ta'lim sifati.*

Pedagogik loyihalash mazmuni chuqur va teran o'quv-tarbiyaviy asoslarga ega bo'lib, bunda ilmiy, amaliy, metodik hamda didaktik yondashuvlar uyg'unlashadi. Bu jarayonda o'quv rejalari, dasturlar, uslubiy materiallar va darsliklar, interaktiv usullar yordamida yangi ta'lim texnologiyalari samarali faoliyatda qo'llaniladi. Loyihalashda, eng avvalo, o'qituvchining ta'lim jarayoniga tashabbus ko'rsatishi, har bir bosqichni puxta o'ylab chiqishi, o'z oldiga aniq maqsadlar qo'yilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik loyihalash, mohiyatan, kelgusida bilim oluvchilarni ham nazariy, ham amaliy nuqtai nazardan yetuk kadr etib tarbiyalash uchun barcha sharoitlarni yaratishdan iborat. Mazkur jarayon doirasida ta'lim tashkilotchisi sifatida o'qituvchi mustaqil loyihalar yaratish va uni hayotga tatbiq qilish, natijalarini baholash va tafsiliy tahlil qilish ishlari bilan

shug'ullanadi. Bunda o'qituvchi pedagogik faoliyatda zamonaviy pedtexnologiyalardan foydalanish, ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalarni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ta'limdagi har bir loyiha metodik va nazariy asoslar bilan mustahkamlab boriladi, shu jumladan, loyihalashning barcha bosqichlari – tayyorgarlik, rejalashtirish, tashkil etish, amalga oshirish va monitoring bosqichlari aniq ketma-ketlikda olib boriladi [1].

Pedagogik loyihalash bugungi kunda ta'lim sifati, samaradorligini oshirish, ijodiy va mustaqil fikrlaydigan, mas'uliyatli o'quvchini shakllantirish, kelajakka ishonch bilan qaraydigan, yetuk mutaxassis va zamonaviy ilg'or tafakkur egasini tarbiyalashning asosiy omillaridan biri deb hisoblanadi. Pedagogik loyiha yaratish jarayonida tanlangan mavzuning dolzarbligi, yangiligi, hayotga mosligi, muhim ijtimoiy mazmunga ega bo'lishi talablarga mos tarzda amalga oshiriladi. Bu jarayonda o'quv rejalari va dasturlari, zamonaviy metodikalar hamda ilg'or texnologiyalar asosida samarali individual, guruh va jamoaviy faoliyat yurgiziladi. Bunda asosiy e'tibor o'quvchilar faoliyatiga, ularda mustaqil fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishiga, ijodiy yondashuvlarni shakllantirishga, real hayotiy vazifalarni hal etish malakasini kamol toptirishga qaratiladi. O'qituvchi har bir o'quv mavzusini loyihalashtirishda atroflicha analiz, sintezi, monitoring va baholash ishlari bilan shug'ullanadi, har bir bosqichda qat'iy reja asosida ishlaydi. Loyihalash jarayonini takomillashtirish uchun ta'lim sohasida olib borilayotgan ilmiy-amaliy, innovatsion tadqiqotlar, ilg'or tajribalar muntazam ravishda o'rganiladi. Loyihalash orqali o'quv-tarbiya jarayonining samaradorligini nazorat qilish, natijalarini sohalar kesimida tahlil qilish va qayta ishlash imkoni yuzaga keladi [2].

Zamonaviy pedagogik loyihalashda, eng avvalo, o'quvchilarning individual qobiliyati, qiziqishlari, psixologik va yosh xususiyatlari inobatga olinadi, ular uchun eng qulay, zamonaviy hamda samarali metod va uslublar tanlab olinadi. Loyihani tuzishda o'qituvchi har bir harakatini aniq rejalashtiradi, darsni materiallar, mexanizmlar, pedagogik usullar orqali puxta o'ylab tashkil etadi. Tezkor natijalarga erishish uchun esa jamoaviy, va yakka tartibda ishlash, zamonaviy interaktiv

metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Maqsadli, zamon talablari va o'quvchi ehtiyojlariga javob bera oladigan loyihalar ko'plab muammolarni hal etadi, tashabbuskor, faol va ijtimoiy jihatdan yetuk shaxsni kamol toptirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik loyihalash mohiyatida yangi innovatsion yondashuvlar doimo ustuvor ahamiyat kasb etadi, sababi, bugungi kunda ta'lim tizimida jadal sur'atlarda rivojlanishlar kuzatilmoqda. Yangi bilimlar, ilg'or axborot texnologiyalari, yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchi uchun muhit yengil va ochiq bo'ladi. Loyihalash ilmiy-amaliy yondashuv asosida, zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanilgan holda olib boriladi, bunda har bir loyihaning rejalashtirilishi, bosqichma-bosqich amalga oshirilishi va monitoringi muhim ahamiyat kasb etadi [3].

Ta'limning yorqin natijadorligini oshirishda pedagogik loyihalash asosiy vazifa deb qabul qilinadi. Bu jarayonda o'quvchilarning bilim olishga qiziqishini oshirish, muammoli vaziyatda bajariladigan topshiriqlar orqali ularning mustaqil va tizimli fikrlashini rivojlantirish, tanqidiy va tadqiqot asosida ijtimoiy faol bo'lish ko'nikmasi shakllantiriladi. Loyihaning har bir bosqichi yechimlarni izlash, aniq natijalarga erishish va ularni monitoring qilish kabi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Har qanday pedagogik loyiha samarasi, avvalo, uni to'g'ri rejalashtirish, har bir bosqichni aniqlik bilan tahlil qilish, tajribalarni umumlashtira olish va yangi natijalarga erishish uchun ochiq bo'lish orqali belgilanadi. Bu jarayonda o'qituvchi o'quvchi psixologiyasini chuqur o'rganadi, mazkur loyiha orqali ortirilgan ko'nikmalar kelgusidagi amaliy vazifalar, hayotiy faoliyatlar uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik loyihalashda zamonaviy ilmiy tadqiqotlarning asosiy natijalari, metodik xizmatlar, raqamli resurslar, zamonaviy elektron va axborot texnologiyalaridan foydalanilishi ham muhim o'rin tutadi. Har bir loyiha pedagogik jarayonga innovatsion yondashuv, tizimlilik, samaradorlik, o'qituvchi va o'quvchi hamkorligiga asoslangan munosabat singari asosiy va muhim jihatlarni olib kiradi. Bunday loyiha ishlarini amalga oshirishda natijaning aniq va o'lchanadigan bo'lishi, pedagogik faoliyatda yangicha fikrlash uslublariga tayanish, amaliyotga zamonaviy g'oyalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega [4].

Ta'lim sohasida jadal islohotlarning olib borilayotgani, litsenziyalanadigan ta'lim muassasalari va yangi zamonaviy tizimlarning tashkil etilishi pedagogik loyihalashga bo'lgan talabni yana-da orttirmoqda. Bu esa ijodiy yondashuv, mustaqil fikrlash, yangi yondashuvlarni amalga oshirish imkonini kengaytiradi va pirovardida o'qituvchi hamda o'quvchilar hamkorligiga asoslangan, ochiq-ta'lim muhiti shakllanishi uchun harakatlarni jadallikka olib keladi. Ikkinchi muhim tomoni — loyiha asosidagi ta'lim jarayonlari o'quvchilarda faollikni oshiradi, ularni mustaqil tahlil, tadqiqot yuritishga, o'z orzu-umidlari sari intilishga o'rgatadi. O'quvchi loyihasi mavjud bo'lgan sinfda o'qituvchining o'zi ham hamisha izlanishda, hayotiy voqeliklarni samarali kuzatishda va o'zidagi bilimlarni muntazam ravishda takomillashtirib borishda davom etadi. Bu pedagogik jarayonning mazmuni hamda mohiyati doimo yangilanib, zamon talablari va texnologiyalariga mos holda o'zgarib boradi. Pedagogik loyihalash zamonaviy ta'lim taraqqiyotining bosh yo'nalishlaridan biri, kelajak avlodni har tomonlama yetuk va zamonaviy bilimga ega tarzda turli yo'nalishlarda rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda ta'lim tashkilotchilari, o'qituvchilar va o'quvchilar birdek faol bo'lishi, yangi bilimlarni muntazam ravishda o'zlashtirishga tayyor bo'lishi zarur. Loyihalash orqali sinfda individual, guruh va jamoaviy o'qitish usullari uyg'unlashadi, chunki har bir loyiha yangi yondashuvlar, yangi metodik usullarni joriy etishni talab qiladi [5].

Barcha bosqichlarda innovatsion yondashuv hal qiluvchi ahamiyatga ega. Har bir loyiha ilmiy tavsiyalar, amaliy tavsiyalar asosida ishlab chiqiladi, bu esa o'z navbatida taraqqiyot, yangi bilimlarni samarali tashkil etish, o'qituvchi va o'quvchi hamkorligini mustahkamlash, ilg'or texnologiyalar asosida yangi natijalarni yuzaga chiqarishni ta'minlaydi. Darslarni loyiha asosida tashkil etishda qat'iy yo'nalishlar, metodik asoslar, ta'lim-jarayonini texnologiyalashtirish orqali zamonaviy va ilg'or g'oyalarni hayotga tatbiq etish imkoniyati oshadi. Tizimli va samarali pedagogik loyihalash jarayonida har bir o'quvchi uchun ochiq ta'lim maydoni, zamonaviy axborot makoniga kirib borish imkoniyati yuzaga keladi. Har bir loyiha yakunida natijalarning puxta tahlil qilinishi, monitoringi, oraliq va umumiy baholash, ilg'or

tajribalarni umumlashtirish, eng samarali natijalarning hayotga tatbiq etilishi muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda ta'lim-tarbiya jarayonida olib borilayotgan islohotlar, yangi dasturlar, yangi interaktiv metodlar, ta'lim samaradorligiga, loyihalash natijalariga ijobiy ta'sir o'tkazmoqda [6].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, pedagogik loyihalash ta'limda innovatsion rivojlanish, samaradorlik, tizimlilik, yangilik va ijodiy yondashuvlarni amalga oshirish uchun kuchli poydevor sanaladi. Bu jarayon orqali nafaqat o'qituvchilarda balki o'quvchilarda ham mustaqil fikrlash, izlanish, yangi bilimlarni egallash ko'nikmalari shakllanadi. Loyihalashning samarali natijalari uzluksiz ta'lim taraqqiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'limda loyiha asosida ishlash pedagogik mahorat, yuqori malaka, zamonaviy bilim, zamonaviy texnologiyalar va ilg'or yondashuvlarni sinfda amaliyotga joriy etish orqali zamonaviy va raqobatbardosh avlodni tarbiyalash imkonini beradi. Pedagogik loyihalash jarayonining mohiyati va mazmuni — ilmiylik, tizimlilik, innovatsionlik, samaradorlik, zamonaviylik, hamkorlik va yangi natijalar sari dadil intilish, ijodkorlikdir. Bu pedagogik taraqqiyotning ajralmas unsuri sifatida o'z o'rnini tobora boyitib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirova, D. S. (2019). "O'qituvchi kasbiy kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar." O'zbekiston Pedagogika Jurnali, 2(8), 112-117.
2. Akramova, Z. Yo. (2020). "Pedagogik texnologiyalar asosida o'quv jarayonini loyihalash." Pedagogika va Psixologiya, 4(38), 23-28.
3. Axmedova, M. U. (2018). "Ta'lim jarayonida loyiha faoliyatini tashkil etish va samaradorligini oshirish." O'zbekistonda Ta'lim Sozlari, 1(7), 34-41.
4. Badalova, M. O. (2021). "Pedagogik loyihalashtirish asoslari va ularning amaliyoti." Zamonaviy Ta'lim, 3(16), 47-53.
5. G'ulomov, N. J. (2021). "Innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samarali yo'llari." Ta'lim Taraqqiyoti, 2(12), 62-69.
6. Islomov, J. Q. (2017). "Ta'lim tizimida loyiha asosida ishlashning ilmiy-metodik

asoslari.” Pedagogik Maqolalar To‘plami, 5(22), 85-91.

7. Mamarajabova, M. (2020). “O‘quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishda loyihalashtirish usulining o‘rni.” Milliy Ta’lim, 2(15), 56-63.

8. Nurmatova, D. M. (2018). “Pedagogik loyihalashtirishning zamonaviy tendensiyalari.” O‘qituvchi, 4(29), 72-78.

9. Rasulova, S. B. (2022). “Loyiha asosida o‘qitish metodikasini rivojlantirish yo‘llari.” Ta’limda Innovatsiyalar, 1(2), 13-20.